

POSTANOWIENIE

Dnia 29 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania S. Sp. z o.o. w S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Olsztynie
z udziałem A. S.
o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 sierpnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z dnia 10 maja 2022 r., sygn. akt III AUa 1517/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, wyrokiem z dnia 10 maja 2022 r., oddalił apelację wniesioną przez S. Sp. z o.o. od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 30 sierpnia 2021 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Olsztynie z dnia 14 czerwca 2021 r., wydanej na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3, art. 18 ust. 3 i art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.) oraz § 2 ust. 1 pkt 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy

wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 1949), w której organ rentowy stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla A. S., podlegającej ubezpieczeniom jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u odwołującej się stanowi sumę kwot faktycznie wypłaconego wynagrodzenia oraz diet (kwoty te szczegółowo zostały określone w decyzji).

Skargę kasacyjną wywiódł pełnomocnik odwołującej się, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na potrzebę wykładni przepisów, a mianowicie art. 18 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz § 5 ust. 2 pkt 2 w związku z § 2 ust. 1 pkt 15 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Konieczne jest bowiem wyjaśnienie czy podróż zleceniobiorcy za granicę (do którego zastosowanie mają przepisy Kodeksu cywilnego) można utożsamiać z podróżą służbową pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę (do której stosowane są przepisy Kodeksu pracy) oraz czy podróży służbowej zleceniobiorcy można nadać znaczenie wynikające z przepisów prawa podatkowego w zakresie, w jakim dopuszczalne jest zwolnienie określonych świadczeń z podatku dochodowego od osób fizycznych. Nadto skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego od odwołującej na rzecz organu rentowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do merytorycznego rozpoznania.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni, ze wskazaniem na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości

lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03; z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04; z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Należy również podkreślić, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury skarga kasacyjna jest natomiast oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy orzeczenie jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963 Nr 11, poz. 286).

Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wywodu prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości,

widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany wniosek nie spełnia wyżej określonych kryteriów. Przede wszystkim wniosek ten łączy oczywistą zasadność skargi kasacyjnej z potrzebą wykładni przepisów prawnych. Tymczasem, już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne (a więc istotne) wątpliwości, od której dokonania zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być z kolei uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałoby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

Niezależnie od tego spostrzeżenia skarżąca, uzasadniając swój wniosek dotyczący wykładni wymienionych w tym wniosku przepisów prawa materialnego, poprzestaje wyłącznie na sformułowaniu pytania o relacje zachodzące między podróżą zleceniobiorcy za granicę a podróżą służbową pracownika, odwołując się przy tym do regulacji prawa podatkowego, natomiast nie przytacza w tym zakresie argumentów, które mogłyby prowadzić do rozbieżnych ocen prawnych, a także nie przedstawia własnej propozycji interpretacyjnej. Tej części wniosku, która powołuje się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej nie towarzyszy z kolei jakakolwiek juretryczna argumentacja, która potwierdzałaby widoczną *prima facie*, a więc kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie podkreśla się zaś w tym względzie, że ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu oraz jej odrębne i kwalifikowane przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 – 4 k.p.c., wskazanie i uzasadnienie okoliczności, które miałyby decydować o poddaniu skargi kasacyjnej merytorycznej ocenie, nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Za prawidłowo sporządzoną skargę kasacyjną można zatem uznać tylko taką skargę, w której oba te wymagania są spełnione oddzielnie (odrębnie) i autonomicznie (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). W ramach oceny czy skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, nie jest natomiast rzeczą Sądu Najwyższego ewentualne doszukiwanie się w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych argumentacji mającej wykazać istnienie deklarowanych przez skarżącego przesłanek przedsądu, ponieważ że na tym etapie postępowania podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie nie podlegają jeszcze badaniu (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., II UK 274/09, LEX nr 585794). Wynika to stąd, że na tym etapie przedmiotem badania dokonywanego przez Sąd Najwyższy jest jedynie to, czy wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazuje i wykazuje choć jedną z podstaw (przesłanek) przedsądu wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Podstawy kasacyjne stanowią natomiast odrębny od przesłanek przedsądu element skargi, w związku z czym nie zastępują one (ani ich uzasadnienie) i nie mogą zastąpić przesłanek przedsądu. Innymi słowy, podstawy kasacyjne podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Już więc z tych przyczyn oceniany wniosek nie może przekonać o potrzebie poddania skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu.

Wykładnia wymienionych przez skarżącą przepisów ustawy systemowej oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, w tym w szczególności § 2 pkt 15 i 16 tego rozporządzenia, była już wielokrotnie przedmiotem rozważań w orzecznictwie Sądu Najwyższego (trafnie powołanym w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku) i ma obecnie ugruntowany charakter. Co prawda była ona dokonywana co do zasady w odniesieniu do osób wykonujących pracę za granicą,

zatrudnionych na podstawie umów o pracę, jednakże bez wątpienia może znaleźć odpowiednie zastosowanie również w odniesieniu do osób mających inny tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym, co wynika § 5 wspomnianego rozporządzenia. W stosunku do osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, przepisem tym jest zaś § 5 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia nakazujący odpowiednie stosowanie § 2-4 (a zatem także § 2 pkt 15 i 16) przy ustalaniu podstawy wymiaru składek. Przy czym pojęciu „podróży służbowej” zleceniobiorcy faktycznie należy nadać znaczenie wynikające z przepisów prawa podatkowego w zakresie, w jakim dopuszczalne jest zwolnienie określonych świadczeń z podatku dochodowego od osób fizycznych, co wynika stąd, że ustalanie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zleceniobiorców odbywa się na podstawie art. 18 ust. 3 ustawy systemowej przez odesłanie do rozumienia przychodu w ujęciu przepisów o podatku dochodowym. Prowadzi to do wniosku, że jeżeli na gruncie prawa podatkowego określone świadczenia zostały zwolnione z podatku, to w takim samym zakresie - zwłaszcza w sytuacji, gdy przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają identyczną treść jak przepisy prawa podatkowego - powinny one podlegać wyłączeniu z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne (por. K. Ślęzak: Prawna problematyka składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu „podróży służbowej” zleceniobiorców, PiZS 2020 nr 3, s. 22-30). Problem jednak w tym, że jak wyjaśnił Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 19 października 2021 r., II FSK 491/19 (LEX nr 3318783), zwolnienie przewidziane w art. 21 ust. 1 pkt 16 lit. b ustawy o podatku dochodowym swym zakresem obejmuje diety i inne należności za czas podróży osoby niebędącej pracownikiem, do wysokości określonej w odrębnych ustawach lub w przepisach wydanych przez ministra właściwego do spraw pracy w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju. Z art. 21 ust. 13 ustawy o podatku dochodowym wynika, że zwolnienie to dotyczy należności otrzymanych w związku z wykonywaniem czynności zarobkowych, z których przychody podlegają

opodatkowaniu. W przytoczonym przepisie jest mowa o podróży. Termin „podróż” nie jest zdefiniowany w przepisach prawa podatkowego. Jest to termin różny od użytego w art. 21 ust. 1 pkt 16 lit. a pojęcia „podróż służbowa”, co wyklucza możliwość definiowania go według regulacji art. 77⁵ k.p.

W tej sytuacji pojęcie „podróż” należy definiować zgodnie ze znaczeniem, jakie ma ono w języku powszechnym (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2016 r., II FSK 910/14). W języku powszechnym pojęcie to oznacza „przebywanie drogi do jakiegoś odległego miejsca” (Uniwersalny słownik języka polskiego pod red. S. Dubisza, Warszawa 2008, tom III, s. 255). Tak rozumiane pojęcie podróży swym zakresem nie obejmuje stałych, rutynowych jazd wykonywanych na określonym w umowie obszarze w celu wykonania usług, gdyż nie stanowią one przebywania drogi do odległego miejsca. Z zakresu pojęcia podróży wyłączone są jazdy o charakterze lokalnym. Stałe codzienne przemieszczanie się przez podmiot wykonujący usługę, w obrębie określonego miejsca, w celu wykonywania czynności stanowiących podstawowy przedmiot umowy na podstawie, której usługa jest wykonywana, nie stanowi podróży, o której mowa w art. 21 ust. 1 pkt 16 lit. b ustawy o podatku dochodowym. Przepis ten nie ma (więc) zastosowania do osób takich jak listonosze, rozwożący przesyłki pracownicy firm kurierskich, rozwoziciele posiłków w odniesieniu do należności dotyczących wykonywanych przez nich jazd lokalnych związanych z czynnościami stanowiącymi podstawowy przedmiot ich działalności zarobkowej.

Jak wynika zaś z ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie, zainteresowana - oprócz umówionego wynagrodzenia - otrzymywała diety, nie będąc w podróży rozumianej jako „przebywanie drogi do jakiegoś odległego miejsca”, lecz wykonując (stacjonarnie w czasie pobytu za granicą) czynności opiekuńcze nad osobami w podeszłym wieku oraz czynności związane z pomocą osobom starszym i prowadzeniem gospodarstwa domowego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że skarżąca nie wykazała potrzeby poddania jej skargi kasacyjnej merytorycznemu rozpoznaniu (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2023 r., II UK 116/22). Dlatego orzekł z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. oraz art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

(AGM)

[a]